

Przystanek matura

Zadania i ćwiczenia ułatwiające przygotowanie się do egzaminu maturalnego z języka polskiego

Czytanie ze zrozumieniem: Roman Ingarden "Człowiek i jego rzeczywistość" (fragmenty)

Byłem kiedyś na odczycie pewnego wybitnego biologa o stanowisku człowieka na ziemi. Jedną z głównych tez odczytu stanowiło twierdzenie, że człowiek zdołał opanować przyrodę w wyższej mierze niż jakikolwiek gatunek zwierząt i że na tym właśnie polega jego wyjątkowe stanowisko wśród istot żywych na ziemi. Nasunęło mi się wówczas pytanie, czy naprawdę ów – niewątpliwie zachodzący – wyższy stopień opanowania przyrody przez człowieka, a tym samym jego stosunkowo większa niezależność od tego, co się w niej dzieje, odróżnia go w sposób istotny od zwierząt. [...] Na czym innym [...] polega wyjątkowe stanowisko człowieka w świecie, fakt zaś opanowania przez niego przyrody i zwierząt jest tylko pewnym zjawiskiem jeżeli nie pochodnym, to w każdym razie nie najdonioślejszym. Kilku myśłami na ten temat chcę się podzielić z czytelnikami.

Człowiek tym się mianowicie m.in. odróżnia od zwierząt, że nie tylko opanowuje przyrodę w granicach bez porównania szerszych, niż to jest dostępne dla zwierząt, a nawet ją przekształca i przystosowuje do swych potrzeb i wymogów, ale nadto – i w tym leży jego rys istotny – że wytwarza sobie pewną zupełnie nową rzeczywistość lub, jakby może ktoś chciał powiedzieć, quasi-rzeczywistość. Raz wytworzona, stanowi ona potem znamienity składnik otaczającego go świata [...].

Człowiek uprawia ziemię i hoduje rośliny, stawia domy, buduje drogi lub koleje, reguluje rzeki itd. Robią to jednak na swój sposób i w swoich wymiarach także niektóre przynajmniej zwierzęta – bobry, mrówki, termity – choć na pewno w stopniu mniej doskonałym i powszechnym. Ale człowiek stwarza nadto tego rodzaju przedmioty, jak dzieła sztuki, teorie naukowe, systemy metafizyczne lub teologiczne, języki, jako różne sposoby utrwalania i przekazywania innym tego, co raz zostało pomyślane, państwa, instytucje publiczne [...] lub prywatne [...], systemy prawne, pieniądz itd. Hodując zaś i przekazując wiedzę o swej własnej przeszłości i o przeszłości dzieł wytworzonych przez swych przodków, wytwarza rzeczywistość historyczną, dzięki której życie działającego właśnie pokolenia staje się dalszym ciągiem procesów i wypadków historycznych już dokonanych [...].

I jeżeli nasze dzieła są wysokowartościowe, piękne, duchowo bogate, szlachetne i mądre, my sami przez nie dobrzejemy, a jeżeli niosą w sobie ślady zła, szpetoty i niemocy, choroby lub obłądki, stajemy się pod ich wpływem gorsi, ubożsi, słabsi lub chorzy.

A gdy dzieł naszych własnych – do jakiej by dziedziny rzeczywistości ludzkiej należały – nie umiemy z jakichś powodów należycie pojąć i oddać im sprawiedliwości w naszym przeżyciu [...] wówczas czujemy, jak nieuchronnie spadamy poniżej własnego poziomu, naszej mocy, naszej najgłębszej istoty: przestajemy być tymi ludźmi, którzy je wytworzyli i którzy ich byli godni. Czujemy się poniżeni, wynaturzeni, nawracamy w pewnej mierze ku granicy, na której zatarłaby się różnica między nami a zwierzętami [...].

Człowiek tę rzeczywistość wytwarza najwyższym swym wysiłkiem, nieraz trudem i ofiarą całego życia, największym wykwitem swej genialności. [...] Dopiero przez to, że wytwarza rzeczywistość, która ujawnia lub ucieleśnia w sobie wartości dobra, piękna, prawdziwości i prawa, że pozostaje w swym życiu, a przynajmniej w tym, co w życiu jego jest jedynie ważne, na służbie realizowania wartości w rzeczywistości przez siebie wytwarzanej, dopiero przez to osiąga swe właściwe człowieczeństwo [...].

Na skraju dwu światów: [...] stoi człowiek [...]. Chcąc się na skraju tym utrzymać, pętany wciąż od nowa przez bezwład świata fizyko-biologicznego i ograniczany jego naturą w swych możliwościach, a zarazem czując jego niedostatek i jego nieodpowiedniość do ludzkiej swej istoty, wydobywa człowiek z siebie moc twórczego życia i otacza się nową rzeczywistością. [...], ale w tym nowym, przeczuwanym świecie znajduje moce równie mu obce, jak świat, z którego pochodzi, i znacznie bardziej go przerastające niż to wszystko, do czego on dorosnąć potrafi. W tym jego szczególna rola na świecie, a zarazem ostateczne źródło jego tragicznej, samotnej walki, jego wielu przegranych i jego nielicznych, a prawie nigdy nie rozstrzygających zwycięstw.

(Roman Ingarden "Człowiek i jego rzeczywistość",
[w:] "Książeczka o człowieku", Wydawnictwo Literackie, Kraków 1987.)

Zadanie 1

Jaki jest to rodzaj tekstu?

- A. popularnonaukowy.
- B. publicystyczny.
- C. polityczny.

Zadanie 2

Jaki gatunek reprezentuje tekst?

- A. recenzja.
- B. artykuł.
- C. reportaż.

Zadanie 3

Podaj numery akapitów, w których zawarte są poniższe treści.

- A. wprowadzenie do zagadnień podjętych w artykule.
- B. rola człowieka w świecie pierwotnym i wytworzonym przez niego.

Zadanie 4

Zaznacz, które zdanie jest opinią, a które-informacją.

A. Jedną z głównych tez odczytu stanowiło twierdzenie, że człowiek zdołał opanować przyrodę w wyższej mierze niż jakikolwiek gatunek zwierząt i że na tym właśnie polega jego wyjątkowe stanowisko wśród istot żywych na ziemi.

B. Nasunęło mi się wówczas pytanie, czy naprawdę ów – niewątpliwie zachodzący – wyższy stopień opanowania przyrody przez człowieka, a tym samym jego stosunkowo większa niezależność od tego, co się w niej dzieje, odróżnia go w sposób istotny od zwierząt.

Zadanie 5

Jaka funkcja językowa dominuje w tekście?

- A. impresywna.
- B. ekspresywna.
- C. informatywna.

Zadanie 6

Połącz pojęcie z jego definicją: 'quasi-rzeczywistość' to

- A. rzeczywistość fantastyczna.
- B. rzeczywistość pozorna.
- C. rzeczywistość zanikająca.

Zadanie 7

Objasnij określenie 'rzeczywistość historyczna'.

.....
.....

Zadanie 8

Podkreśl stwierdzenie poprawne w kontekście akapitu 4.

- A. rzeczy piękne i wartościowe mają zgubny wpływ na człowieka.
- B. człowiek wobec rzeczy pięknych i wartościowych pozostaje obojętny.
- C. rzeczy piękne i wartościowe wyzwają w człowieku pozytywne emocje.

Zadanie 9

W zdaniu pojedynczym rozwiniętym określ sytuację człowieka, który nie pojmuje wartości wytworzonych przez siebie dzieł.

.....
.....

Zadanie 10

Na podstawie akapitu 6. dokończ myśl.

Człowieczeństwo ma miejsce wtedy, gdy
.....

Zadanie 11

Podkreślone wyrazy i wyrażenia zastąp ich synonimami.

Ale człowiek stwarza nadto tego rodzaju przedmioty, jak dzieła sztuki, teorie naukowe, systemy metafizyczne lub teologiczne [...].

.....
.....

Zadanie 12

Przekształć zdanie pojedyncze na zdanie podrzędnie złożone przydawkowe.

Człowiek stoi na skraju dwu światów.

.....
.....

Zadanie 13

Na podstawie wypowiedzenia 'Kilku myślami na ten temat chcę się podzielić z czytelnikami' w dwóch zdaniach scharakteryzuje autora tekstu.

.....
.....

ODPOWIEDZI DO ZADAŃ

Zadanie 1

A

Zadanie 2

B

Zadanie 3

A. akapit 1.

B. akapit 7.

Zadanie 4

A. informacja.

B. opinia.

Zadanie 5

C

Zadanie 6

B

Zadanie 7

Rzeczywistość historyczna to dorobek przeszłych pokoleń, istnienie którego umożliwia funkcjonowanie ludzi współcześnie żyjących. Jest to ścisły związek pomiędzy przeszłością a teraźniejszością.

Zadanie 8

C

Zadanie 9

Człowiek przynależałby do świata biologicznego.

Zadanie 10

Człowieczeństwo ma miejsce wtedy, gdy człowiek stwarzając rzeczywistość nadaje jej nie tylko nowy kształt, ale też wyposaża ją w wartości duchowe.

Zadanie 11

Ale człowiek kreuje nadto tego rodzaju przedmioty, jak dorobek artystyczny, teorie naukowe, systemy pozazmysłowe lub teologiczne [...].

Zadanie 12

Człowiek stoi na skraju światów, których są dwa.

Zadanie 13

Autor wypowiada się w 1 os. lp. Chce podzielić się swoimi refleksjami z czytelnikami, których zaprasza do dyskusji.